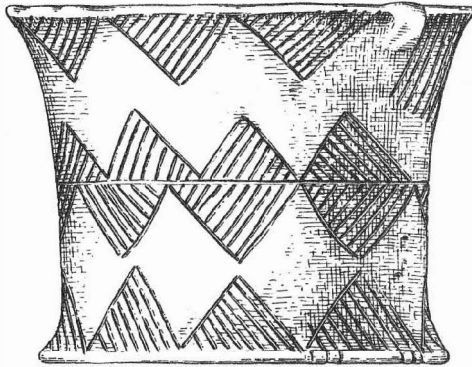

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1982

BRNO 1984

Rettungsgrabung auf dem Platz der Republik Nr. 5 in Olomouc /Bez. Olomouc/. Auf dem Platze der Republik wurde in einem Aushub vor dem Museumsgebäude eine jungburgwallzeitliche Besiedlung festgestellt.

SKELETTGRAB VON UHERSKÝ BROD - TĚŠOV

/Bez. Uherské Hradiště/

Robert S n á š i l , Slovákcké muzeum Uherské Hradiště

Auf dem Kataster Uherský Brod - Těšov, nördlich und knapp bei der Strasse Uherský Brod-Šumice, ca. 100° - 120 m östlich von dem Bánovský Bach, hat man bei Erdarbeiten ein menschliches Skelett gestört. Von diesem blieben in situ Knochen der Fusszehen, ein Teil des Brustkorbes und ein Teil des rechten Armes erhalten. Der Rest war durch den Mechanismus in der Umgebung des Fundes verstreut worden. Der Tote war in einem mit Nägeln verbundenen Holzarg, in Strecklage von Nord-Süd orientiert, in einer Tiefe von 190 - 200 cm von der heutigen Oberfläche beigesetzt. Die Länge des Skelettes, nach seinen Überresten, beträgt schätzungsweise 180 - 185 cm. Nach der Tiefe des Grabes und der Lage des Skelettes könnte es sich um ein slawisches Grab handeln, das jedoch zeitlich näher nicht einreihbar ist.

DRUHÁ SEZÓNA ZÁCHRANNÉHO VÝZKUMU HRADU ROKŠTEJNA, K.Ú. BRTNICE, V ROCE 1982

/okr. Jihlava /

Irena Loskotová, Brno, Zdeněk Měřinský, AÚ ČSAV Brno

Archeologický výzkum hradu Rokštejna byl zahájen 23. června a probíhal do 26. září 1982. Drobné dokončovací práce byl ještě prováděny 2. - 3. října 1982. Díky příznivým klimatickým podmínkám lze konstatovat, že byly splněny plánované cíle. Podařilo se dokončit plochy rozpracované v roce 1981 i většinu ploch rozpracovaných v sezóně 1982. Některé dokončené úseky s rozpadávajícím se základovým zdívem byly zajištěny vyrovnáním zdiva a překrytím drnem. V sezóně 1982 se pracovalo na ploše 400 m² a úplně byla prozkoumána plocha 275 m². Za uplynulé dvě sezóny byla zcela prozkoumána plocha 450 m² a na příští sezónu zůstává částečně rozpracováno dalších 475 m². Celkem tedy výzkum proběhl na ploše 925 m². Na ploše výzkumu bylo zjištěno a prozkoumáno osm prostor, vymezených zdívem, a další objekty /celkem 68/, jako např. zahloubené kúlové jamky, jámy, části základů a základových spár apod.

Výzkumné práce v roce 1982 pokračovaly dalšími odkryvy na rozpracovaných plochách uvnitř dolního paláce, na nádvoří byl sledován průběh hlavní hradební zdi v jihovýchodní části areálu hradu od dolního paláce k původně předpokládané věžici na východní straně hradby. Další výzkum ukázal, že se jednalo o druhou věž. Dále byl zahájen odkryv na ploše dvou čtverců v prostoru horního hradu. Výzkum se soustředil především na dokončení odkryvu příhradebních komor a hlavní hradební zdi v jihovýchodním úseku. V loňské sezóně byla zcela prozkoumána komora A se špýcharem a rozpracovány komory B a C.

V komoře B o rozměrech 6,8 x 4,2 x 4,6 x 3,7 m byl dokončen výzkum části kamenné stavby, orientované shodně s hlavní hradební zdí, která zasahovala i do nádvoří a sousední komory C. Dále byly vyšetřeny vstupy do komory B a vstup z komory B do komory A. V prostoru vstupu do komory B jsme sledovali založení příčky mezi komorami B a C na starší vrstvě, náležející k nadzemní stavbě lehčí konstrukce, jejíž součást tvořila i kamenná stavba v komoře B.

Sutové vrstvy komory C /rozměry 6 x 3,8 x 4,5 x 4 m/ o mocnosti až 0,5 m byly vybrány již v roce 1981. Pokračovali jsme ve vybírání žluté jílovité vrstvy, propálené do červena. Pod ní se objevila kamenná destrukce, pod kterou procházel vlastní základ starší hradební zdi, pokračující sem z vedlejší komory B. Do vrstvy i do samotné destrukce základového zdiva bylo zahloubeno několik objektů. Při vnitřní zdi komory C protal starší zdivo základový žlab, jenž patrně náležel k budově lehčí konstrukce /kombinace kamenné části s kúlovou a srubovou konstrukcí/, postavené na nádvoří. K ní také asi patřila zahloubená jáma při hlavní hradební zdi /objekt 37/, překrytá později příčkou mezi komorami C a D. Vchod do komory C předpokládáme dle požárové vrstvy na vnitřní zdi při příčce B/C.

Komora D o rozměrech 4,5 x 3,5 m byla vyplněna místy až 0,6 m vrstvou sutě. Směrem k severu od příčky mezi komorami C a D se však tato vrstva vytrácela a ležela zde pouze asi deseticentimetrová vrstva hnědé

lehčí hlíny. V hloubce 75 cm se rýsovala v jihozápadním rohu čtverce černá hlinitá požárová vrstva o mocnosti zhruba 15 cm se značným množstvím keramiky a zvířecími kostmi. Do skalnatého podloží byla zahlobena kúlová jámka a žlaby. V komoře D se dochovalo pouze zdivo příčky mezi komorami C a D a zdivo hlavní hradební zdi. Vnitřní zeď komory byla spolu s příčkou D/E patrně zničena při těžbě stavebního kamene, což vedlo i k snesení sutové a požárové vrstvy v severní části komory D a v sousední komoře E. Průběh vnitřní zdi lze rekonstruovat na základě jejího průběhu u komor C a E. Po příčce, která byla pouze polo-příčkou s průchodem do komory E při vnitřní zdi, se dochovala část negativu základu. Do komory D zasahoval z komory C objekt 37. Při jihozápadním rohu komory D byl zachycen útržek čelního základového zdiva starší zdi, probíhající pod komorou B a C.

V komoře E o rozměrech 5 x 3,5 m se po odstranění drnové vrstvy objevila destrukce kamenů a vnitřní zeď komory E. Výplň mezi kameny byla hnědá, hlinitá. Po začišťení zhruba o 10 cm se vyrýsovala žlutá písčité vrstva /rostlý terén/ a v ní dva zahlobené objekty.

Výzkum v komoře F nebyl dosud ukončen stejně jako v místě, označeném při loňském výzkumu jako starší vjezd. Zde se ukazuje, že spíše než o starší vjezd se jedná asi o sedmou komoru.

Vnitř východní věže byla odstraněna vrstva suti, prež a kamenů, mocná zhruba 4 - 4,5 m. V hloubce 4,4 - 5,6 m byla zachycena vlastní požárová vrstva, která obsahovala souvislou výplň prež, zuhelnatělé trámy, dvě kompletní kování dveří, keramiky a další železné předměty /srpy, stavební kování atd./. V hloubce 5,6 m bylo skalnaté dno věže.

Výzkum nádvoří se soustředil především na odkryv rampy vstupu do dolního paláce, vtesané do skalnatého podloží, a odkryv rozsáhlého objektu lehčí kúlové a srubové konstrukce, který zděnou částí zasahoval i do komor B a C. Dále byl na nádvoří prozkoumán do skály vytesaný žlab, široký zhruba 2 m. Jedná se o recentní kuželníkovou dráhu z konce minulého až počátku tohoto století. Na zbylé ploše nádvoří nebyl výzkum dosud ukončen a bude pokračovat v roce 1983. Týká se to zejména rozsáhlé destrukce při vnitřní zdi dolního paláce a situace kolem věže na východní straně opevnění.

Výzkum dále ukázal, že zdivo v komorách B, C a D tvoří část podkovovitého útvaru starší hradební zdi, která patrně pokračovala směrem k dolnímu paláci nebo do prostoru, kde byl později vystavěn, a končila pravoúhlým zalomením dovnitř plochy, tímto útvarem ohraničené. Na tento průběh však poukazyvaly pouze zbytky negativního základového žlabu.

Kompletně byl prozkoumán průběh hlavní hradební zdi v jihovýchodní části od dolního paláce až po východní věž, včetně odkryvu před hlavní hradební zdí na plošině u čela dolního paláce a vyšetření navázaní dolního paláce spárou na hlavní hradební zeď.

Dokončen byl také odkryv prostory A dolního paláce, a to sektorů A4 a A5. Dále byl začištěn i prostor u vchodu a klenebného pasu, označený pracovně A/B4 a A/B5, a vyčištěna jámka na vodu. Nebyly získány žádné nové poznatky, týkající se stratigrafie v tomto prostoru.

V jádru hradu /horní hrad/ byly zahájeny odkryvné práce a vybírání sutových vrstev. Výzkum zde bude pokračovat v sezóně 1983.

Letošní výzkum potvrdil a dále upřesnil poznatky, získané v roce 1981, na nichž nemusíme nic podstatného měnit. Bohužel se nepodařilo upřesnit chronologické postavení starší hradební zdi. Určitou naději skýtá vyhodnocení nálezů, zejména staré keramiky ze druhé poloviny 13. století, pocházející z útržků vrstev kolem negativu základu této zdi a jeho okolí i ze základových spár. Další nálezy keramiky i ostatních artefaktů umožňují počítat se zánikem lokality za husitských válek.

Výzkum upřesnil stavební podobu budov z 15. století. Doposud se v literatuře uvádělo, že se jedná o hrad podunajského typu. Z objevu druhé věže a existence dolního paláce vyplývá, že se jedná o dva do jisté míry samostatné celky, dolní a horní hrad, což je doloženo i v písemných pramenech, a že tedy Rokštejn představuje svou dispozicí tzv. dvojhrad. To patří bezesporu k nejzávažnějším zjištěním sezony 1982¹.

Poznámka:

- 1 Srův. H. Karasová - Z. Měřínský, První sezóna záchranného výzkumu hradu Rokštejna, k.ú. Brtnice v roce 1981 /okr. Jihlava/, PV 1981, Brno 1983, 51-54; Z. Měřínský et al., Zpráva o výzkumu hradu Rokštejna, k.ú. Brtnice /okr. Jihlava/ v roce 1982, 8 str., 68 obr. příl., Brno 1983. Ulož. AÚ ČSAV Brno, KSSPOP Brno, Vodorozvoj n.p. Brno, MK ČSR atd.

Zweite Saison der Rettungsgrabung auf Burg Rokštejn, Katastralgebiet Brtnice im Jahre 1982 /Bez. Jihlava/. In der zweiten archäologischen Grabungssaison der Burg Rokštejn im Jahre 1982 setzen die Untersuchungen mit weiteren Abdeckungen auf den vorgearbeiteten Flächen im Inneren des unteren Palastes fort, auf dem Burghof hat man den Verlauf der Burghauptmauer im südöstlichen Teil des Areales, die Eintrittsrampe in den unteren Palast und vor allem die Situation der zur Burghauptmauer angebauten Kammern verfolgt. In den Kammern B, C und D waren Reste der älteren Burgmauer, erfasst worden. Auf der Ostseite der Burghauptmauer wurde ein zweiter Turm freigelegt. Abdeckungsarbeiten hat man auch im Raume der oberen Burg eröffnet. Die Funde der heurigen Saison bestätigen die vorjährige Feststellung, dass die Burg vermutlich schon in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts während der Hussitenkriege gewüstet wurde. Die Grabung präziserte die Baugestalt der Gebäude aus dem 15. Jahrhundert. Bisher hat man in der Literatur angeführt, dass es sich um eine Burg des donauländischen Types han-

delt. Aus der Entdeckung des zweiten Turmes und aus der Existenz des unteren Palastes geht hervor, dass es sich um zwei im bestimmten Sinne selbständige Komplexe, um die obere und um die untere Burg handelt, was auch in schriftlichen Quellen belegt ist und dass also Rokštejn durch ihre Disposition eine sog. Ganerburg vorstellt. Dies gehört zweifellos zu den schwerwiegendsten Feststellungen der Saison 1982.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM HRADU BUKOVINA /k.ú. HOSTIM/
/okr. Znojmo/

Zdeněk Měřínský, AČ ČSAV Brno, Miroslav Plaček, Strážnice
/Obr. 17/

Zhruba 1 km severně od Jiřic a 3 km jihovýchodně od Hostimi stál na levém břehu Nedveky hrad Bukovina. Dodnes patrně zbytky zaujímají nevelký výstupek náhorní roviny do údolí, ukončený skalnatým srázem¹. Proto půdorys připomíná výseč s obloukem vypjatým proti plochému okolí, od něhož je oddělen dosud velmi výrazným příkopem a valem, na severu a západě zdvojeným. Celá jednodílná dispozice je podobná rozvržení hradu v Doubravici nad Svitavou a její určitá rozháranost ukazuje na autorství nepřilíš zdatného provinciálního stavitele /obr. 17/.

Vstupní brána byla při severozápadním nároží hradu ve zdi 2,5 m silné. Vlevo od ní je pahorek s pozůstatky válcové věže, z níž je zachována část líce vnitřního prostoru o extrapolovaném průměru 3 m. Vnější průměr činil 10 m. Stopami po obvodní hradbě jsou podélné vyvýšeniny, se zdívm vystupujícím místy na povrch. K úpinému sesutí po prudkém svahu došlo na jihozápadním výběžku, takže dispozice této části hradu je nejasná. Podle pahorku stavebního rumu a stopy zdiva před ním není zde vyloučena nějaká zástavba, jež však nesahala až na skalisko, jímž výběžek končí. Na jihovýchodní straně rovinného nádvoří jsou dvě mírné deprese, snad stopy po obytné budově. Jižním směrem jsou do svahu vsunuty relikty rozměrné budovy o dvou odděleních, spojených průchodem valeně zaklenutým, jehož oblouk je vyzděn z cihel². Tloušťka zdi je do příkopu 2,5 m, do svahu 1,85 m a dělicí 1,7 m.

Opomeneme-li falzum z počátku 14. století, jmenující k roku 1173 Hruta z Bukoviny³, jsou zřejmě prvními historickými vlastníky Gerhard a jeho syn Ludvík z Bukoviny, uvádění v letech 1337 - 1338. Protože jádrem panství byly vždy Hostim a Jiřice a roku 1325 se uvádí predikát z Hostimi, je nutno předpokládat, že v té době hrad ještě neplnil svou funkci. Byl tedy stavěn někdy v letech 1325 - 1337, čemuž dochované relikty neodporují. Zánik hradu spadá do období 1420 - 1470, neboť roku 1481 se zapisuje hrad pustý Bukovina a současně i tvrz v Hostimi, která jej v sídelní úloze opět nahradila⁵.

Při povrchovém průzkumu v roce 1982 byly převážně na jižním svahu pod palácem nalezeny fragmenty keramiky a v prostoru válcové věže zlomky ploché střešní krytiny z cihlářské hlíny /i.č. 51 - 54/82/. Z nasbíraného materiálu bylo vyskartováno 117 atypických výdutí většinou různých odstínů šedé, tmavošedé a černé barvy. Materiál výdutí byl tvrdě vypálen a obsahoval většinou středně zrnitý písek. Z nálezového celku bylo vybráno celkem 50 ks keramických fragmentů s určitou vypovídací hodnotou. Druhově jsou zastoupeny většinou hrncovité nádoby /11 ks/, poháry /2 ks/, džbán /1 ks/, kahánek /1 ks/, zvonovité poklice /6 ks/, zlomek komorového kachle /1 ks/ a zlomky zásobnicovitých nádob /2 ks/. U 26 ks nelze bezpečně zjistit, z jakého druhu nádoby pocházejí, i když nejpravděpodobněji se jedná o zlomky z hrnců.

Mezi dvaceti nalezenými okraji náleželo 9 ks k ovalným typům, 4 ks k přímým svislým okrajům /1 ks komorového kachle/, 1 ks byl římsovitý svisle seříznutý, 1 ks vně vyhnutý, zesílený a zaoblený, jeden svisle vytažený okraj s lištou náležel džbánu a čtyři okraje byly z poklice zvonovitého typu. Dalších pět střepů pochází z hrdel, přičemž se v místě hrdla a nasazení výduté objevují plastická žebírka, výduté je v souboru celkem 19 ks a 7 ks jsou zlomky ode dna. V převaze jsou zastoupena dna s podsýpkou a šikmým hraněním okraje. Výdoba se objevuje na 22 fragmentech, čili méně než u jedné poloviny /nutno však připočítat 117 skartovaných nezdobených atypických výdutí/. Tři výduté byly zdobeny složitým, radělkem provedeným dekorem, v šesti případech se jednalo o plastická žebírka a lišty a v ostatních třinácti případech byly fragmenty zdobeny žlábkem.

Povrch nalezených fragmentů byl většinou různých odstínů šedé, šedočerné a šedo hnědé barvy, desetina zlomků /5 ks/ měla povrch hnědý a 6 ks černý. Podobně tomu bylo i s barvou lomu, která byla v jedenácti případech černá a u devíti kusů hnědá a u ostatních fragmentů různých odstínů šedé barvy. Osm zlomků mělo povrchovou úpravu, a to 5 x kovově lesklý nátěr, jednu šedočerný povrchový nátěr a dvakrát hnědou engobu na tuhových zlomcích zásobnic. Všechny fragmenty byly tvrdě /26 ks/ a velmi tvrdě /23 ks/ vypáleny, jeden kus až slinutý s vlastnostmi polokameniny. Materiál tvořila ve 22 případech hlína se stopami slídy a se středně zrnitým pískem, ve dvanácti případech pouze se středně zrnitým ostřivem a v šesti případech s větším zastoupením slídy a se středně zrnitým ostřivem. Jemnější písečné ostřivo bylo zastoupeno 2 x a se stopami slídy 6 x. Pouze dva zlomky zásobnicovitých nádob byly vyrobeny z hmoty se stopami slídy, hrubým pískem a větším množstvím tuhy.

Větší část souboru představovala kvalitní tvrdě vypálená tenkostěnná keramika vytvořená na rychle rotujícím kruhu. I když v souboru jsou zastoupeny prvky charakteristické ještě pro 14. století, poměrně často se na dnech

PŘEHLED VÝZKUMU 1982

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulík
Redaktoři: Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhovský
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby: A. Krechlerová /pokud není na tabulce uveden jiný autor/
Na titulním listě: hmoždíř jevišovické kultury ze Svitávky /okr. Blansko/
Tisk: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov,
provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 400 kusů - neprodejné